

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΣΤΑΣΙΜΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Του Δρος ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΙΩΑΝ. ΕΥΔΩΡΙΔΗ

Ἡ ὕφεση πού ξέσπασε στὶς Δυτικὲς Οἰκονομίες κατὰ τὴ διετία 1974 - 75 εἶχε σὰν βασικὸ γνώρισμα τὴν γενικὴ καὶ ἔντονη αὐξηση τῶν τιμῶν καὶ τὴν ταχεία διόγκωση τῶν δαπανῶν ὅλων σχεδὸν τῶν χωρῶν γιὰ εἰσαγωγές, στοιχεῖα πού δυσκόλεψαν καὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμα νὰ δυσκολεύουν τὴν ἄσκηση ἀποτελεσματικῆς πολιτικῆς ἀπασχολήσεως καὶ περιορισμοῦ τῆς ἀνεργίας πού δημιουργήθηκε ἐξαιτίας τῆς στὶς χώρες αὐτές. Ἡ ὕφεση αὐτὴ ἦταν, ὡς γνωστό, πολὺ βαθύτερη ἀπὸ τὶς προηγούμενες, τὶς ὁποῖες γνώρισαν οἱ χώρες τῆς Δύσεως μεταπολεμικά, καὶ ἀκολουθήθηκε ἀπὸ χαμηλοὺς ρυθμοὺς ἀναπτύξεως καὶ ὑψηλά ἐπίπεδα πληθωρισμοῦ.

Ἡ ἰδιομορφία αὐτὴ τῆς πρόσφατης ὑφέσεως ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ πολλὲς συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὰ αἴτια πού τὴν προκάλεσαν. Μερικοὶ μάλιστα τὴ συνδέουν μὲ τὴ ραγδαία μεταβολὴ ὀρισμένων βασικῶν δομῶν τοῦ καπιταλισμοῦ πού μειώνει σημαντικὰ τὴν ἰκανότητα λειτουργίας τοῦ συστήματος καὶ καθιστᾷ ἐπισηφαλὴ τὴ μέλλοντικὴ του πορεία.

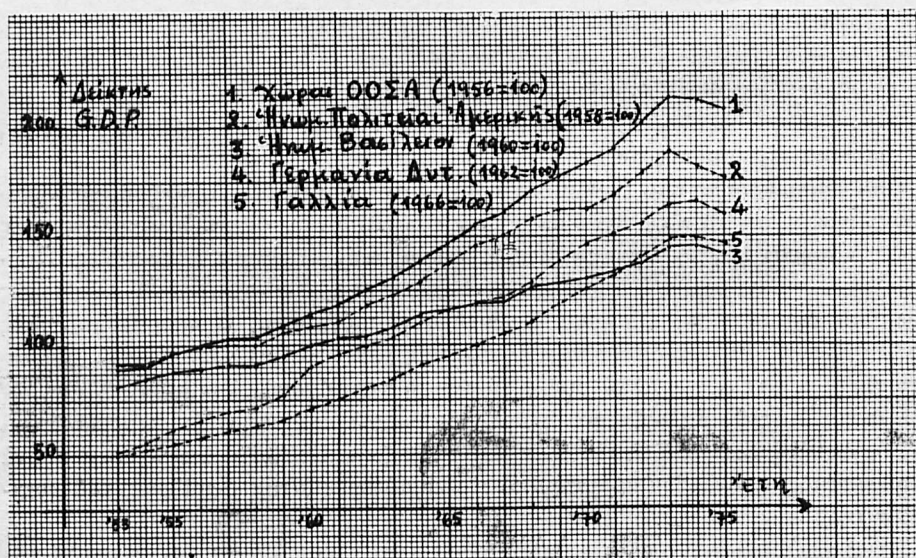
Οἱ διακυμάνσεις στὸ βαθμὸ δραστηριότητας ἀποτελοῦν ὁπωσδήποτε γνώρισμα χαρακτηριστικὸ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν ἐθνῶν. Συμβαίνει δὲ οἱ οἰκονομικὲς αὐτὲς διακυμάνσεις νὰ εἶναι πολὺ πιὸ ἔντονες στὶς ἐλεύθερες οἰκονομίες. Πράγματι, ὁ μεγάλος σχετικὰ ἀριθμὸς τῶν φορέων παραγωγῆς πού δρᾷ αὐτοτελῶς ἔξω ἀπὸ ὁποιοδήποτε κεντρικὰ δευθυνόμενο πρόγραμμα, ὁ προσανατολισμὸς τῆς παραγωγῆς στὴν ἐκδηλούμενη ἐκάστοτε ζήτηση καὶ στὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀγοραστῶν οἱ ὁποῖες συχνὰ ἀλλάζουν, ἡ ἐμφάνιση στὴν ἀγορὰ νέων ὑλῶν καὶ ἀγαθῶν πού ἀντικαθιστοῦν παλαιότερα, ἡ ἐφαρμογὴ κατὰ καιροὺς στὴν παραγωγή καὶ τὴν ὀργάνωση ἰδιαίτερα ἀποδοτικῶν καινοτομιῶν καὶ τέλος ὁ ἀσκούμενος συχνὰ πληθωρισμὸς, ἀποτελοῦν μερικὲς ἀπὸ τὶς κυριότερες αἰτίες ἀστάθειας τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος.

Σκοπὸς τοῦ παρόντος σημειώματος δὲν εἶναι ἡ παρουσίαση καὶ κριτικὴ τῶν διαφορῶν ἐρμηνειῶν πού δόθηκαν στὸν τελευταῖο στασιμοπληθωρισμὸ, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ ἐπηρεάζει ἀρκετὲς οἰκονομίες τῆς Δύσεως, οὔτε φυσικὰ ἡ ἀξιολόγησή τῆς ἰκανότητάς ἐπιβιώσεως ἢ μὴ τοῦ δυτικοῦ καπιταλισμοῦ, γιὰ

τὸν ὁποῖο γενικὴ εἶναι πλέον ἢ αἴσθησις ὅτι πάσχει ὀργανωτικῶς. Ἀντίθετα, θὰ προσπαθῆσουμε νὰ ἐξακριβώσουμε τοὺς παράγοντες ἐκείνους ποὺ κατὰ τὴν κρίση μας κυριαρχοῦν στὴν ἐρμηνεία τῆς ὑφέσεως αὐτῆς καὶ τῆς σχετικῆς στασιμότητος ποὺ τὴν ἀκολούθησε.

Μεταπολεμικὲς ἐξελίξεις

Μετὰ τὸ δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἀνάπτυξις τῶν οἰκονομιῶν τῆς Δύσεως ἦταν ἀναμφίβολα θεαματικὴ, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ παρακάτω διάγραμμα ποὺ καταγράφει τὴν ἐξέλιξις τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχώριου προϊόντος τοῦ συνόλου τῶν χωρῶν τοῦ Ο.Ο.Σ.Α., καθὼς καὶ ὀρισμένων ἀπὸ τὰς κυριότερας χώρας τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ. Ἡ πρόοδος αὐτὴ ἀρχικὰ στηρίχθηκε στὰ τεράστια περιθώρια ἀναπτύξεως ποὺ παρουσίαζαν οἱ καταστραμμένες ἀπὸ τὸν πόλεμον χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐνῶ στὴ μετέπειτα σταθεροποίησις τῆς οἰκονομικῆς τους ἀνόδοδος συνέβαλαν ἀποφασιστικὰ ἡ ἀφθονία τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ οἱ σχετικά χαμηλὲς γιὰ πολλὰ χρόνια τιμές τους. Σημαντικὴ ὅπωςδὴποτε ἦταν καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Keynes, ὁ ὁποῖος εἶχε δόσει καινούρια διάστασις στὴν ἀντιμετώπισιν τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων καὶ τὴν ἄσκησιν ἀποτελεσματικῆς συγκυριακῆς πολιτικῆς, ἀποκαλύπτοντας κυρίως τὴν ἰδιαίτερον σημασίαν τῆς ἐνεργοῦς ζητήσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς δαπάνης σὰν στρατηγικῆς οἰκονομικῆς μεταβλητῆς.

Πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον οἱ καθοδικὲς φάσεις τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου καὶ οἱ ὑφέσεις ἀποτύπωναν ἔντονα τὰ χαρακτηριστικὰ τους στὶς

οικονομίες. Μετά όμως από αυτόν και μέχρι το 1973 στις δυτικές χώρες σημειώνονταν ύφεσεις ελαφράς μορφής που έπαιρναν την έκφραση βραχυχρόνιας επιβραδύνσεως του ρυθμού άνοδου του εισοδήματος ή της στασιμότητας αυτού, που συνήθως δεν ξεπερνούσε το ένα έτος, χωρίς ουσιαστικές επιδράσεις στην άπασχόληση. Έτσι οι μικροϋφέσεις που σημειώθηκαν στη δραστηριότητα όρισμένων οικονομιών το 1954 και 1958, τη διετία 1961 - 62, το 1967 και 1970 είναι σχεδόν άνεπαισθητες (βλέπε σχετικό διάγραμμα).

Η ταχία αυτή άνοδος του εισοδήματος και της ευημερίας των περισσοτέρων χωρών του δυτικού κόσμου για είκοσι πέντε και πλέον έτη θεμελιώθηκε πάνω στη συμφωνία του Bretton Woods των ΗΠΑ, που έβαλε τις βάσεις όργανώσεως και λειτουργίας του δυτικού νομισματικού συστήματος. Η εφαρμογή σχεδόν από την άρχή των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών απέτελεσε, κατά τη γνώμη μας, το άπαραίτητο αντίβαρο στην Κεϋνσιανή οικονομική πολιτική που άκολουθήθηκε από τις δυτικές χώρες, και έθεσε τα όρια της πολιτικής του φθηνού χρήματος.

Μήπως όμως ή εμφάνιση της πρόσφατης ύφέσεως άποτελεί σημείο μεταστροφής προς την κάθοδο του γνωστού 50ετούς διάρκειας κύματος του Kondratieff; Παρόλο που τα χρονικά όρια εμφάνισεως της ύφέσεως αυτής συμπίπτουν με εκείνα του προηγούμενου κύκλου, τα αίτια της τελευταίας οικονομικής δυσπραγίας φαίνονται να είναι τελείως διαφορετικά από εκείνα του μεγάλου αυτού οικονομικού κύματος.

Έννοια του στασιμοπληθωρισμού

Παλαιότερα ο πληθωρισμός ήταν σόνδρομο των πολεμικών κυρίως περιόδων, έξαιτίας των μεγάλων άναγκών των έμπολέμων κρατών για τη συντήρηση και ένισχυση της πολεμικής τους μηχανής ή των κατά καιρούς άθρών εισαγωγών πολυτίμων μετάλλων (κυρίως χρυσού) στις διάφορες χώρες και της νομισματοποιήσεως αυτών. Η ιστορία όμως άναπτύξεως των περισσοτέρων χωρών βεβαιώνει ότι ο πληθωρισμός άποτελεί στοιχείο σχεδόν άναπόσπαστο της διαδικασίας οικονομικής άναπτύξεως. Έτσι σε περιόδους έντάσεως των προσπαθειών άναπτύξεως, ή ζήτηση ξεπερνά την προσφορά των άγαθών, με έπακόλουθο την άνοδο των τιμών και την αύξηση του βαθμού έξαρτήσεως των άναπτυσσόμενων χωρών από την προσφορά του έξωτερικού.

Μεταπολεμικά είχε μάλιστα έμφανιστεί και μία εύαριμη ομάδα οικονομολόγων, γνωστών ευρύτερα ως «άναπτυξιακών», οι όποιοι ύποστήριζαν ότι το προβάδισμα της ένεργού ζήτησεως σε σχέση με την προσφορά άγαθών είναι άπαραίτητο για την άνάπτυξη. Χωρίς αυτόν τον χαμηλό μόν αλλά διαρκή πληθωρισμό, ή άνάπτυξη των οικονομιών θα ήταν γι' αυτούς σχεδόν άδύνατη.

Οι ύποστηρικτές της θέσεως αυτής είχαν φυσικά ύπόψη τον πληθωρισμό ζήτησεως. Ίδιαίτερη άναλυτική σημασία έχει πράγματι ή διάκριση του πληθωρισμού σε πληθωρισμό κόστους και πληθωρισμό ζήτησεως, άνάλογο με την αίτια που

τὸν προκαλεῖ. Ὁ πληθωρισμὸς ζητήσεως μπορεῖ νὰ προέλθει α) ἀπὸ τὴν αὐξηση τῶν ἐπενδύσεων στὴν οἰκονομία πέρα τῶν ἀποταμιεύσεων αὐτῆς, β) ἀπὸ τὴν αὐξηση τῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου ὅταν αὐτὴ δὲν καλύπτεται ἀπὸ πρόσθετα φορολογικὰ ἔσοδα, ἀλλὰ ἀπὸ προσφυγὴ στὸ ἐκδοτικὸ προνόμιο ἢ τὸν ἐξωτερικὸ δανεισμό, καὶ γ) ἀπὸ τὴν αὐξηση τῶν ἐξαγωγῶν ἢ τὴ μείωση τῶν εἰσαγωγῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, γεγονός πὸ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει σὲ ἀνάλογη αὐξηση τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς καὶ τῆς ρευστότητας τῆς οἰκονομίας. Ἔτσι ὁ πληθωρισμὸς ζητήσεως ἀξάνει τὶς τιμὲς τῶν ἀγαθῶν, χωρὶς ἀρχικὰ νὰ ἐπιβαρύνει τὸ κόστος παραγωγῆς τους, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ διεύρυνση τῶν περιθωρίων κέρδους τῶν μονάδων.

Στὸν πληθωρισμὸ κόστους, ἀντίθετα, οἱ τιμὲς προσφορᾶς τῶν ἀγαθῶν αὐξάνουν στὴν ἀγορὰ ἐξαιτίας προηγούμενης ἀξήσεως τῶν στοιχείων κόστους παραγωγῆς, ὅπως ἡ αὐξηση τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων πέρα ἀπὸ τὴν ἄνοδο τῆς παραγωγικότητας, ἡ ἀνατίμηση τῶν πρώτων καὶ βοθητικῶν ὑλῶν κλπ., μὲ ἐπακόλουθο τὴν πιθανὴ συμπίεση τῶν ἐπιχειρηματικῶν κερδῶν.

Ὁ πληθωρισμὸς κόστους ὅταν προέρχεται ἀπὸ ταχύτερη τῆς παραγωγικότητας αὐξηση τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων, ἐνέχει φυσικὰ καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ πληθωρισμοῦ ζητήσεως, γιατί ἡ αὐξηση τῶν ἀποδοχῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐργαζομένων ἀξάνει καὶ τὴ ζήτηση καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Παρόλα αὐτὰ τὸ κόστος παραγωγῆς ἀξάνει συνήθως ταχύτερα ἀπὸ τὴ ζήτηση, γιατί ἐνὸς ὁλόκληρη ἡ αὐξηση τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας μπαίνει στὸ κόστος τῆς παραγωγῆς, ἡ δημιουργούμενη πρόσθετη ζήτηση εἶναι μειωμένη κατὰ τὸ ὕψος τῶν κρατήσεων ὑπὲρ τρίτων καὶ τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν ἐργαζομένων.

Ἐὰν ἡ αὐξηση τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας συμβαδίζει μὲ τὴν αὐξηση τῆς παραγωγικότητας αὐτῆς, οἱ τιμὲς τῶν ἀγαθῶν δὲν πρέπει νὰ ἀνέβουν, γιατί τὸ κατὰ μονάδα προϊόντος κόστος παραγωγῆς μένει ἀμετάβλητο. Μὲ ἀμείωτη τὴν ἀπασχόληση, στὴν αὐξηση αὐτῆ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐργαζομένων καὶ τῆς ζητήσεως θὰ ἀντιστοιχεῖ πλεόν μεγαλύτερος ὄγκος παραγόμενων ἀγαθῶν. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς αὐξάνουν φυσικὰ καὶ τὰ περιθώρια κέρδους τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸ μέτρο αὐξήσεως τῆς ἀποδοτικότητας τοῦ κεφαλαίου.

Πράγματι, ἡ ἰσοποσοστιαία αὐξηση τῆς παραγωγικότητας τῆς ἐργασίας σὲ ἕναν κλάδο καὶ τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων σ' αὐτὸν δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι καρποῦνται ὁλόκληρο τὸ προϊόν πὸ προκύπτει ἀπὸ τὴν αὐξηση αὐτῆ τῆς παραγωγικότητας, ὅπως σκόπιμα ἀφήνεται νὰ ἐννοηθεῖ ἀπὸ ὀρισμένους κύκλους στὴ χώρα μας. Ἀπεναντίας, ἡ παράλληλη ἐξέλιξή τους σημαίνει ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι συμμετέχουν στὸ πρόσθετο αὐτὸ προϊόν κατὰ τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς τους στὴν παραγωγή.

Ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω, ὁ πληθωρισμὸς ζητήσεως ἐπειδὴ δὲν μεταβάλλει, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστο, τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς ὀδηγεῖ σὲ πληθωρισμὸ κερδῶν. Ἀντίθετα ὁ πληθωρισμὸς κόστους ἐπειδὴ ἀξάνει ἅμεσα — καὶ ταχύτερα ἀπὸ τὴ ζήτηση — τὴ δαπάνη παραγωγῆς, ὀδηγεῖ συνήθως στὴ μείωση τῶν ἐπιχειρηματικῶν κερδῶν.

Στην πρακτική οικονομική ζωή συνυπάρχουν φυσικά και οι δύο αυτές μορφές πληθωρισμού, οι οποίες σε όμαλές περιόδους βρίσκονται σε κάποια ορθίμια σχέση. Από αυτές ο μὲν πληθωρισμὸς ζητήσεως δημιουργεῖ εὐνοϊκὸ ἐπιχειρηματικὸ κλίμα καὶ αὐξάνει συνήθως τὴ ροπὴ γιὰ ἐπενδύσεις, ἐνῶ ὁ πληθωρισμὸς κόστους τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἄσκηση ὅμως πολιτικῆς ποῦ ἐντείνει τὸν πληθωρισμὸς ζητήσεως γεννᾷ σὲ δευτέρη φάση τάσεις προσαρμογῆς τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων στὰ νέα ἐπίπεδα τιμῶν, ἐνῶ ὁ ὑπερβάλλον πληθωρισμὸς κόστους καθιστᾷ ἀναγκαία τὴν ἐντονοποίηση τοῦ πληθωρισμοῦ ζητήσεως γιὰ τὴ βελτίωση τῶν ἐπιχειρηματικῶν γενικὰ προοπτικῶν. Ἔτσι μπαίνει πολλὲς φορές σὲ κίνηση μιὰ σπειροειδῆ διαδικασία, στὴν ὁποία δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ξεχωρίσει κανεὶς τὴν αἰτία ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα.

Μετὰ ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα ἀναπτύχθηκαν, μπορεῖ κανεὶς εὐκόλο νὰ συμπεράνει ὅτι ὁ στασιμοληθωρισμὸς εἶναι τὸ φαινόμενο ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο οἱ τιμὲς μὲν τῶν ἀγαθῶν αὐξάνουν, ἀλλὰ αὐτὸ ὀφείλεται στὴν κυριαρχία τοῦ πληθωρισμοῦ κόστους ποῦ τελικὰ ὀδηγεῖ στὴ μείωση τῶν πραγματικῶν ἐπιχειρηματικῶν κερδῶν. Τοῦτο ἐπηρεάζει ἀνάλογα τὶς προοπτικὲς τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ τοὺς ἀποθαρρύνει ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναλάβουν νέες πρωτοβουλίες, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀντανάκλαση ὄλων αὐτῶν στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς, τῶν ἐπενδύσεων καὶ τῆς ἀπασχολήσεως.

Οἱ δυσκολίες ἐξᾶλλου ποῦ προκύπτουν εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερες, ὅταν ὁ ἐσωτερικὸς πληθωρισμὸς εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ κυριαρχεῖ στὶς ἄλλες χώρες, γιὰτὶ ἔτσι εἶναι βέβαιη ἡ μείωση τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῆς χώρας στὸν διεθνή στίβο καὶ ἡ ἐνταση τῆς ἀνισορροπίας στὶς ἐξωτερικὲς τῆς συναλλαγές, ἐὰν ἰσχύει καθεστῶς σταθερῶν συναλλαγματικῶν ἰσοτιμιῶν.

Πολυεθνικὰ ὀλιγοπώλια καὶ πληθωρισμὸς

Ἐκτὸς τῶν δύο παραπάνω μορφῶν πληθωρισμοῦ, στὴ σύγχρονη οἰκονομία κάνει ἐντονη τὴν παρουσία τῆς καὶ μία τρίτη, ὁ καλούμενος μονοπωλιακὸς πληθωρισμὸς. Ἡ μορφή αὐτὴ πληθωρισμοῦ συνδέεται μὲ τὸν συνεχῶς διευρυνόμενον θεσμὸ τῶν πολυεθνικῶν ἐταιριῶν ποῦ οἱ αὐξήσεις τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων τους εἶναι συνήθως αὐθαίρετες, γιὰτὶ δὲν ἐπιβάλλονται οὔτε ἀπὸ τὴν αὐξηση τοῦ κόστους παραγωγῆς οὔτε ἀπὸ τὴν αὐξηση τῆς ζητήσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰσχὺ καὶ τὴν προνομακὴ θέση ποῦ κατέχουν οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς στὴν ἀγορά.

Μὲ τὶς αὐξήσεις ποῦ ἐπιβάλλουν ἀπορροφοῦν ὀλοένα καὶ περισσότερη ἀγοραστικὴ δύναμη ἀπὸ τὶς οἰκονομίες, μειώνοντας ἔτσι τὴ ζήτηση γιὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων παραγωγικῶν μονάδων. Γιὰ νὰ ἀντισταθμιστεῖ ἡ μείωση αὐτὴ οἱ κυβερνήσεις ἀσκοῦν πολλὲς φορές πολιτικὴ τὸνώσεως τῆς ζητήσεως, ἡ ὁποία ὅμως τροφοδοτεῖ καὶ ὀξύνει τὸν πληθωρισμὸ.

Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ὀλιγοπωλιακῶν συγκροτημάτων στηρίζεται στὸ σημαντικὰ μεγάλο μερίδιο τῆς ἀγορᾶς ποῦ κατέχουν, στὴν ἄρτια ὀργάνωσή τους καὶ στὴν

ευχέρεια πού έχουν νά εφαρμόζουν χωρίς καθυστέρηση τήν ἐκάστοτε νέα τεχνολογία στήν παραγωγή. Ἡ ὑπεροχή τους αὐτή τά καθιστᾷ ἀσυναγώνιστα ἀπό τίς ντόπιες μικρομεσαίες ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες ἀναγκάζονται νά περιορίσουν βαθμηδόν τή δραστηριότητά τους ἢ νά ἀπορροφηθοῦν ἀπό αὐτά καί ἔτσι συμπληρώνεται τελικά ἡ κυριαρχία τῶν μεγάλων.

Ἡ ὀλιγοπωλιακή καί μονοπωλιακή ἀκόμα πολιτική τιμῶν πού εφαρμόζουν στή συνέχεια, καταλήγει σέ βᾶρος ὄχι μόνο τῶν ὑπολοίπων ντόπιων παραγωγικῶν ἐπιχειρήσεων ἀλλά καί τῶν ἐργαζομένων γενικά, γιατί οἱ ὑψηλές τιμές πού πληρώνουν οἱ τελευταῖοι ἐλαχιστοποιοῦν τίς ἀποταμιεύσεις τους καί τοὺς περιορίζουν τή δυνατότητα σχηματισμοῦ περιουσίας.

Μεγάλη ἐξᾴλλου ἐκμετάλλευση τῶν ἀγοραστῶν ἀπό τοὺς πολυεθνικοὺς κολοσσούς παραγωγῆς διαρκῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν γίνεται ἐπίσης μέσω τῆς διαθέσεως τῶν ἀνταλλακτικῶν καί ἐξαρτημάτων τῶν ἀγαθῶν πού παράγουν. Πράγματι, ἂν καί οἱ τιμές τῶν ἀνταλλακτικῶν στήν ἀγορά εἶναι συνήθως πολλαπλάσιες τοῦ κόστους παραγωγῆς τους, οἱ καταναλωτές εἶναι ἀναγκασμένοι νά τὰ ἀγοράζουν ἐξαιτίας τῆς συμπληρωματικότητας αὐτῶν.

Οἱ πολυεθνικὲς ἐταιρίες ἔχουν γενικά ὑψηλὸ βαθμὸ ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ κάθε χώρας, μέσα στήν ὁποία δροῦν καί ἐλάχιστα ἐπηρεάζονται ἀπὸ αὐτήν, γιατί τὰ κέντρα λήψεως ἀποφάσεων βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τίς χώρες αὐτές, οἱ δὲ ἀποφασίζοντες ἔχουν ὑπόψη τους ἓνα εὐρύτερο πρόγραμμα δράσεως. Ἐτσι οἱ προσπάθειες τονώσεως τῆς ζητήσεως καί προωθήσεως τῶν ἐπενδύσεων καί τῆς παραγωγῆς στίς χώρες ὑποδοχῆς τῶν ἐταιριῶν αὐτῶν πολλές φορὲς ἀποτυχαίνουν καί ὀδηγοῦν σχεδὸν μόνο στήν αὔξηση τῶν τιμῶν.

Ἡ συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς καί τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν στὰ χέρια λίγων διευκολύνει τίς συνεννοήσεις μεταξύ τους καί τὸ κλείσιμο συμφωνιῶν συνεργασίας πού οὐσιαστικὰ τοὺς καθιστοῦν μονοπωλητὲς στήν ἀγορά. Γιὰ τὴν ἀποτροπὴ συμφωνιῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς καί τὴν προστασία τῶν ἀγοραστῶν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ θέσπιση αὐστηρῆς ἀντιμονοπωλιακῆς νομοθεσίας πού νά προβλέπει καί νά ἀποτρέπει ὅλες τίς πιθανὲς μορφές συνεργασίας μεταξύ τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπειδὴ τὰ ὅρια ὄλων σχεδὸν τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων εἶναι κατὰ κανόνα ὑπερεθνικά, τὸ πρόβλημα αὐτὸ θὰ πρέπει νά ἀντιμετωπισθεῖ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο μὲ τὴ συνεργασία ὄλων τῶν χωρῶν. Ἡ δυσκολία πάντως πού ἀντιμετωπίζει κάθε ἀντιμονοπωλιακὴ νομοθεσία στήν ἐφαρμογὴ της εἶναι ὅτι οἱ συμφωνίες αὐτὲς συνεργασίας τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν παίρνουν πάντα ἐπίσημη μορφή ἀλλὰ παραμένουν μυστικές.

Τὰ αἷτια τῆς οἰκονομικῆς δυσπ. αἰτίας

Ἡ τελευταία οἰκονομικὴ ὕφεση φαίνεται νά ἔχει χαρακτῆρα διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶχαν οἱ πρὸ τοῦ τελευταίου παγκόσμιου πολέμου ὕφεσεις. Πράγματι, ἂν καί ὀρισμένα ἀπὸ τὰ συμπτώματα ἐκδηλώσεως τῆς ὕφεσεως αὐτῆς εἶ-

να βασικά όμοια με εκείνα των παλαιότερων, ή προέλευσή της δέν είναι νομί-
ζουμε δυνατό να εξηγηθεί με τις γνωστές θεωρίες των οικονομικών ύφέσεων και
κρίσεων. Τα αίτια που την προκάλεσαν θα πρέπει να αναζητηθούν στη μορφή
μᾶλλον του πληθωρισμού που έλαβε χώρα την περίοδο αυτή και στις γενικότε-
ρες εξελίξεις και ανακατατάξεις που έγιναν στο διεθνή χώρο.

Στη διερεύνηση των αιτίων της ύφέσεως αυτής θα χρησιμοποιηθούν σαν
δείγμα στοιχεία των έξι κυριότερων χωρών του 'Οργανισμού Οικονομικής
Συνεργασίας και 'Αναπτύξεως (Ο.Ο.Σ.Α.) των οποίων το εισόδημα φθάνει το 83%
του συνόλου των χωρών του οργανισμού αυτού. 'Αρχικά ή προσοχή μας θα στρα-
φεί στην εξέλιξη της έθνικης δαπάνης των χωρών αυτών για να εξακριβωθεί
αν εκείνο που προκάλεσε τη βασική άνισορροπία στις δυτικές χώρες και άνοιξε
το δρόμο στον πληθωρισμό ήταν ή ζήτηση καταναλωτικών και επενδυτικών
άγαθών.

'Από τον πίνακα 1 διαπιστώνεται, ότι οί ρυθμοί αύξήσεως της ιδιωτικής
καταναλώσεως και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου όλων των χωρών του δεί-
γματος, πλην της 'Ιταλίας, και της 'Αγγλίας και 'Ιαπωνίας στην περίπτωση των
επενδύσεων, σημείωσαν κάμψη κατά το κρίσιμο πριν την ύφεση έτος. 'Η κάμψη
αυτή των ρυθμών ανόδου της έθνικης δαπάνης κατά το 1973, σε σχέση με τους
ρυθμούς του 1972, συνέπεσε με την πραγματοποίηση ιδιαίτερα ύψηλών ρυθμών
αύξήσεως της βιομηχανικής παραγωγής στις χώρες αυτές (πίνακας 2). Τοῦτο
όμως σημαίνει ότι τα όρια δημιουργίας υπερβάλλουσας ζήτησεως στις αγορές
των βιομηχανικών τουλάχιστον προϊόντων, με σχετικό αντίκτυπο στις τιμές τους,
ήταν περιορισμένα.

Μετά τη διαπίστωση αυτή, ή πρόσφατη οικονομική δυσπραγία στις δυτικές
χώρες θα πρέπει βασικά να αποδοθεί στην έξαρση του πληθωρισμού κόστους.
Ποιά ήταν όμως συγκεκριμένα ή αίτια της επικίνδυνης αύξήσεως του πληθωρι-
σμού κόστους στις χώρες αυτές, οί αποδοχές των εργαζομένων ή οί τιμές των
διαφόρων βασικών ύλών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή;

Πριν μπουμε στη διερεύνηση του θέματος αυτού θα πρέπει να ξαναθυμηθού-
με, ότι το κόστος παραγωγής έπηρεάζεται όποσδήποτε αύξητικά, μέσω των απο-
δοχών των εργαζομένων, εάν ή αύξηση της άμοιβής της εργασίας είναι διαχρο-
νικά ταχύτερη της αύξήσεως της παραγωγικότητας αυτής. Καί στην περίπτωση
όμως αυτή δέν μπορεί κανείς να θεωρήσει τις αύξήσεις των αποδοχών σαν γενε-
σιουργό αίτια του πληθωρισμού κόστους, εάν δέν λάβει προηγουμένως ύπόψη την
εξέλιξη του δείκτη τιμών των ειδών καταναλώσεως στην οικονομία. Πράγματι,
για να άποφευχθεί όποιαδήποτε άναδιανομή των εισοδημάτων ύπέρ των έπι-
χειρηματιών και εις βάρος των εργαζομένων, θα πρέπει οί όνομαστικές αποδο-
χές των τελευταίων να προσαρμίζονται όχι μόνο στην παραγωγικότητα αυτών,
άλλά και στο έκάστοτε επίπεδο τιμών, μετά φυσικά την άπαλοιφή από αυτό των
έπιδράσεων της μεταβολής των τιμών των εισαγομένων, γιατί οί διακυμάνσεις

Πίνακας 1

Μεταβολή (%) ιδιωτικής καταναλώσεως (1) και άκαθαρίστων παγίων επενδύσεων (2), σε σταθερές τιμές και ίσοιμιες 1970

Έτη	Η.Π.Α.		Ήαπωνία		Ήνωμ. Βασίλειο		Γερμανία Δ.		Γαλλία		Ήταλία		Ο.Ο.Σ.Α.	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1971	3,6	4,9	7,3	9,2	2,8	2,6	5,5	4,4	6,5	6,9	2,9	-3,6	4,4	5,2
1972	6,0	9,0	9,1	10,7	5,8	1,7	4,0	2,7	5,9	7,3	3,5	1,1	6,0	7,1
1973	4,8	5,6	8,3	12,9	4,4	4,2	2,9	0,6	5,4	6,6	6,1	8,3	5,2	6,8
1974	-1,1	-7,5	1,5	-10,2	-0,9	-2,4	0,2	-8,0	2,5	1,5	2,4	3,8	0,5	-5,1
1975	1,4	-12,2	6,1	-2,8	-0,7	-1,2	2,5	-4,3	3,5	-6,6	-2,1	-12,5	2,1	-6,7

Πηγή : O.E.C.D., National Accounts of OECD Countries.

των τιμών αυτών αντιπροσωπεύουν ανακατανομή των εισοδημάτων σε διεθνή κλίμακα.

Η άπαλοιφή των επιδράσεων αυτών είναι προς το παρόν ανέφικτη, γιατί λείπουν οι απαραίτητοι συντελεστές σταθμίσεως των εισαγωγών στο εσωτερικό επίπεδο των τιμών. Έτσι είμαστε αναγκασμένοι να περιοριστούμε σε γενικές συγκρίσεις, που όμως μας δίνουν σαφείς ενδείξεις των αιτίων του πληθωρισμού. Συγκεκριμένα θα γίνουν συγκρίσεις στοιχείων της περιόδου 1971 - 76, που αναφέρονται στις τιμές των αγαθών, τις αποδοχές των εργαζομένων και την παραγωγικότητα της εργασίας στον τομέα της μεταποίησης για τις παραπάνω χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. και την Ελλάδα. Τα στοιχεία αυτά δημοσιεύονται σε επίσημα στατιστικά δελτία του Ο.Η.Ε.

Στον πίνακα 3 παρακολουθώντας κανείς την εξέλιξη των πραγματικών ωριαίων αποδοχών (άποπληθωρισμένων με τον δείκτη τιμών καταναλωτού) και της παραγωγικότητας της εργασίας στη μεταποίηση και συγκρίνοντας τους δύο αυτούς δείκτες διαπιστώνει τα ακόλουθα : Κατά την περίοδο 1970 - 75 ή αύξηση της παραγωγικότητας στη Δυτική Γερμανία και τις Η.Π.Α. ήταν σημαντικά ταχύτερη από την άνοδο των πραγματικών ωριαίων αποδοχών των εργαζομένων, το αυτό δε ισχύει και για την Ιαπωνία κατά τη διετία 1972 - 74. Αντίστροφη ήταν η εξέλιξη των δεικτών αυτών στην Ιταλία και στη Γαλλία μετά το 1972. Τέλος, στο Ήνωμένο Βασίλειο η εξέλιξη των μεγεθών αυτών ήταν ευνόικη για τους βιομήχανους το 1973, δυσμενής δε κατά τα επόμενα δύο έτη.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα στοιχεία του πίνακα 4 για κάθε μία από τις έξι αυτές χώρες του δείγματος. Στον πίνακα αυτόν δίνονται οι δείκτες τιμών χονδρικής πωλήσεως των βιομηχανικών ή τελικών προϊόντων, των πρώτων ή βασικών ύλων και ο δείκτης του «κόστους εργασίας» στη μεταποίηση, που προκύπτει, όταν ο δείκτης των ονομαστικών ωριαίων αποδοχών διαιρεθῆ με τον δείκτη παραγωγικότητας της εργασίας στον τομέα αυτόν. Ο νέος αυτός δείκτης κόστους εργασίας βασίζεται στην αρχή, ότι όταν οι ονομαστικές αποδοχές και η παραγωγικότητα των εργαζομένων σε έναν τομέα αυξάνουν με τον αυτό ρυθμό, το κόστος παραγωγής κατά μονάδα προϊόντος δεν επηρεάζεται από την αυξανόμενη δαπάνη εργασίας.

Ο δείκτης τιμών των πρώτων ή βασικών ύλων και ο δείκτης του κόστους εργασίας, συγκρινόμενοι διαχρονικά με το δείκτη τιμών των βιομηχανικών ή τελικών προϊόντων, μας δείχνουν ποιός από τους δύο πρώτους επηρεάζει έντονα τον τελευταίο. Από τον πίνακα 4 προκύπτει, ότι στην εξεταζόμενη περίοδο ο δείκτης του κόστους εργασίας κινήθηκε βραδύτερα από τον δείκτη τιμών των βιομηχανικών ή τελικών προϊόντων στη Δυτ. Γερμανία και τις Η.Π.Α., ταχύτερα δε αυτού στην Ιταλία, τη Γαλλία (με εξαίρεση το 1974) και την Ιαπωνία, με εξαίρεση τα έτη 1973 - 74. Τέλος στο Ήνωμένο Βασίλειο η κίνηση των δύο αυτών δεικτών ήταν σχεδόν παράλληλη.

Π ί ν α κ α ς 2

Έξελιξη βιομηχανικής παραγωγής : Δείκτες (1), μεταβολή % δεικτών (2)

Έτη	Η. Π. Α.		Ίαπωνία		Ένωμ. Βασιλείο		Γερμανία Δ.		Γαλλία		Ίταλία	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1970	100	—	100	—	100	—	100	—	100	—	100	—
1971	100	0,0	103	3,0	100	0,0	101	1,0	105	5,0	100	0,0
1972	112	12,0	110	6,8	102	2,0	105	4,0	113	7,6	104	4,0
1973	122	8,9	128	16,4	111	8,8	113	7,6	122	8,0	114	9,6
1974	122	0,0	124	— 3,1	108	—2,7	110	—2,7	125	2,5	119	4,4
1975	109	—10,7	110	—11,3	102	—5,6	104	—5,5	114	—8,8	107	—10,1
1976	123	12,8	125	13,6	103	1,0	111	6,7	121	13,1

Πίνακας 3

Δείκτες πραγματικών/ φηρσίαιών άποδοχών (1) και παραγωγικότητας (2) στη Μεταποίηση (1970 = 100)

Έτη	Η.Π.Α.		Ίαπωνία		Ή.ΰμ. Βασίλειο		Γερμανία Δ.		Γαλλία		Ίταλία	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
1971	102	106	107	104	102	103	106	106	105	106	111	100
1972	105	111	118	116	109	109	109	115	111	113	117	106
1973	106	113	131	139	113	118	113	123	126	121	130	115
1974	103	108	133	140	117	114	118	129	132	126	137	120
1975	103	108	133	133	118	112	121	135	138	125	...	108
1976	105	...	137	123

Πηγή: U.N., Monthly Bulletin of Statistics, και International Labour Office, Yearbook of Labour Statistics.

Πίνακας 4

Δείκτες τιμών χονδρικής πωλήσεως και κόστους εργασίας
(1970 = 100)

Έτη	Η.Π.Α.		Ίαπωνία		Ένωμ. Βασίλειο		Γερμανία Δ.		Γαλλία		Ίταλία							
	Τελι- κών άγα- θών	Πρώ- των μην- ών Προϊ- όντων	Βιο- μηχ. Προϊ- όντων	Πρώ- των μην- ών Προϊ- όντων	Κό- στος εργα- σίας	Κό- στος εργα- σίας	Τελι- κών άγα- θών	Τελι- κών άγα- θών	Κό- στος εργα- σίας	Κό- στος εργα- σίας	Βιο- μηχ. Προϊ- όντων	Πρώ- των μην- ών Προϊ- όντων	Κό- στος εργα- σίας	Κό- στος εργα- σίας				
1971	103	102	100	99	99	109	105	108	105	101	105	102	97	105	103	106	116	
1972	106	114	102	100	100	113	115	109	117	109	104	106	107	99	110	108	123	
1973	117	155	107	115	123	117	123	144	122	117	115	109	122	125	125	126	139	
1974	135	175	121	147	207	147	152	215	152	127	137	116	158	166	143	159	274	166
1975	148	175	133	150	218	173	189	235	194	135	138	120	149	137	169	175	290	...
1976	154	183	...	157	235	...	220	299	...	140	147	...	160	155	...	216	362	...

Ἐκεῖνο πού ἔχει ἰδιαίτερη σημασία εἶναι ἀναμφισβήτητα τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ τὸ 1971 ἢ 72 ἡ αὐξηση τοῦ δείκτου τιμῶν τῶν πρώτων καὶ βασικῶν ὑλῶν παραγωγῆς ἦταν σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς περιπτώσεις κατὰ πολὺ ταχύτερη τοῦ δείκτου κόστους ἐργασίας. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ὀδηγεῖ στὸν ἐντοπισμὸ τῆς κυριότερης αἰτίας πού προκάλεσε τὴν τελευταία ὕφεση, ἐὰν κανεὶς λάβει ὑπόψη τὴν ὑψηλὴ συμμετοχὴ τῶν πρώτων καὶ βασικῶν ὑλῶν στὸ κόστος παραγωγῆς τῶν τελικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Ἄν γιὰ μερικὲς πάντως χώρες τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. θὰ μπορούσε κανεὶς σὲ κάποιο βαθμὸ νὰ θεωρήσει υπεύθυνες τοῦ στασιμοληθαρτισμοῦ καὶ τὶς ἀποδοχὲς τῶν ἐργαζομένων, τὸ αὐτὸ δὲν ἰσχύει γιὰ τὴ χώρα μας. Στὴν περίπτωσι τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, ἡ ἐξέλιξι τῶν πραγμάτων φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ πιὸ σαφῆς.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ δημοσιευμένα ἐπίσημα στοιχεῖα, πού περιλαμβάνονται στὸν πίνακα 5, ἐνῶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1970 - 73 ἡ παραγωγικότητα στὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως αὐξήθηκε κατὰ 31%, οἱ πραγματικὲς ὀριαίαι ἀποδοχὲς τῶν ἐργαζομένων στὸν τομέα αὐτὸν αὐξήθηκαν μόνο κατὰ 11%. Εἰδικότερα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1972 - 73 ἂν καὶ ἡ παραγωγικότητα αὐξήθηκε κατὰ 12% οἱ πραγματικὲς ἀποδοχὲς παρέμειναν στάσιμες. Μετὰ τὸ 1973, ἔγιναν σημαντικὲς προσαρμογὲς τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων στὰ νέα ἐπίπεδα τιμῶν. Παρόλες ὅμως τὶς αὐξήσεις αὐτὲς ὁ δείκτης τῶν πραγματικῶν ὀριαίων ἀποδοχῶν μόλις τὸ 1976 ἔφτασε σὲ ὕψος τὸν δείκτη τῆς παραγωγικότητας, μὲ βάση καὶ τῶν δύο δεικτῶν τὸ 1970.

Παρακολουθώντας κανεὶς διαχρονικὰ τὸν δείκτη τοῦ κόστους ἐργασίας (στήλη 5), διαπιστώνει ἓνα σημαντικό ἄλλα αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1973 - 74 (+31%). Ἡ αὐξηση ὅμως τῶν τιμῶν τῶν τελικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἦταν μεγαλύτερη (+47%), γεγονός πού πιστοποιεῖ, ὅτι τὴν αὐξηση τῶν τιμῶν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων προκάλεσαν ἄλλοι παράγοντες καὶ ὄχι ἡ ἄνοδος τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων. Ἡ αὐξηση τῶν τελευταίων ἦταν βασικὰ ἀποτέλεσμα τῆς διαδικασίας προσαρμογῆς αὐτῶν στὰ νέα ἐπίπεδα τιμῶν, καὶ μὲ σημαντικὴ μάλιστα χρονικὴ ὑστέρηση.

Στὴν αὐξηση τῶν τιμῶν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων συνέβαλαν ἀναντίρρητα οἱ ἐντονες ἀνατιμήσεις τῶν εἰσαγομένων βασικῶν ὑλῶν παραγωγῆς πού προηγήθηκαν, καθὼς καὶ τῶν ἐγχωρίων πρώτων ὑλῶν, πού οἱ τιμές τους ἀκολούθησαν γενικὰ τὶς διεθνεῖς ἐξελίξεις. Οἱ ἐπιδράσεις ἀπὸ τὶς μεταβολὲς τοῦ κόστους ἐργασίας ἐμφανίστηκαν σὲ δευτέρη φάση.

Σὲ ὅλη τὴν περίοδο 1972 - 76 ὁ δείκτης τοῦ κόστους ἐργασίας ἦταν κατὰ πολὺ χαμηλότερος τοῦ δείκτη τῶν τιμῶν τῶν τελικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἂν καὶ ἢ μεταξὺ τους ἀπόστασις περιορίστηκε σημαντικὰ τὸ τελευταῖο ἔτος. Ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἐργατικῶν ἀποδοχῶν στὴ μεταποίησι ἀπὸ κάθε σχεδὸν εὐθύνη, σχετικὰ μὲ τὴν πρόκλησι τοῦ πληθωρισμοῦ στὴ χώρα μας, ἐπιβεβαιώνεται μὲ πειστικὸτητα ἀπὸ τὶς σχέσεις τῶν δεικτῶν τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τοῦς κόστους ἐργασίας πρὸς τὸν δείκτη τῶν τιμῶν τῶν τελικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων (σχέ-

Π ί ν α κ α ς 5

Ε Λ Λ Α Σ : Δείκτες (1970 = 100) :

Έτη	(1) Πραγματ. ώριατων άποδοχών	(2) Παραγωγι- κότητας στη μετα- ποίηση	(3) Τιμών τελι- κών βιομηχ. προϊόντων *	(4) Τιμών πρώτων φύλων εισαγομένων	(5) Κόστους εργασίας	Σ χ έ σ ε ι ς
						4/3 5/3
1971	105,6	104,9	102,2	96,7	103,7	94,6 101,5
1972	110,5	116,4	105,4	101,4	102,0	96,2 96,8
1973	111,4	131,0	123,1	135,7	105,5	110,2 85,7
1974	110,9	126,0	181,4	204,6	138,6	112,8 76,4
1975	121,9	133,8	195,5	213,3	162,8	109,1 83,3
1976	137,7	138,6	214,3	224,5	201,1	104,8 93,8

* Δείκτες τιμών χονδρικής πωλήσεως τελικών προϊόντων έγχώριας βιομηχανικής παραγωγής για εσωτερική κατανάλωση.

σεις 4/3 και 5/3 του πίνακα 5). Από τις σχέσεις αυτές φαίνεται ξεκάθαρα η επίδραση των ανατιμήσεων των πρώτων υλών στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, ιδιαίτερα κατά την τριετία 1973 - 75, η οποία μερικώς αντισταθμίστηκε από την βραδεία συγκριτικά άνοδο των εργατικών αποδοχών.

Στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη της παραγωγικότητας στους άλλους τομείς δραστηριότητας της ελληνικής οικονομίας δεν υπάρχουν. Οί αυξήσεις πάντως που δόθηκαν, κατά την περίοδο αυτή, στους εργαζόμενους των λοιπών τομέων ήταν χαμηλότερες του τομέα της μεταποίησης.

Όπως αποδείχτηκε, η ύφεση των δυτικών οικονομιών που άρχισε από τους τελευταίους μήνες του 1973, ήταν χωρίς αμφιβολία αποτέλεσμα του πληθωρισμού κόστους. Ο πληθωρισμός όμως αυτός προήλθε κυρίως από τις έντονες ανατιμήσεις των διαφόρων υλών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή. Πράγματι, ο υπερτετραπλασιασμός της τιμής του πετρελαίου από τις χώρες του OPEC μεταξύ 1972 - 74 και οί ασυνήθιστα μεγάλες αυξήσεις των τιμών των πρώτων και βασικών υλών την περίοδο αυτή απέτελεσαν την κυρία αίτια διαταραχής της μέχρι τότε σχετικής ισορροπίας στην παγκόσμια οικονομία.

Οί αυξήσεις αυτές στις τιμές των πρώτων υλών δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με την αύξηση της ζήτησώς τους, εξαιτίας της εντάσεως της βιομηχανικής παραγωγής στις χώρες του O.O.S.A. το 1973. Περισσότερο από όλα, η γενίκευση μάλλον των ανατιμήσεων σε διεθνή κλίμακα και οί προβλέψεις για παραπέρα αυξήσεις, που αναγκαία οδήγησαν στην επίσπευση των αγορών και τη σώρευση αποθεμάτων, επιτάχυναν σημαντικά την άνοδο των τιμών. Την κατάσταση αυτή φαίνεται να εκμεταλλεύτηκαν καταλλήλως, όπως ήταν φυσικό, τὰ μεγάλα ολιγοπωλιακά συγκροτήματα παραγωγής κυρίως πρώτων υλών.

Μετά τὸ ἀποκορύφωμα των ανατιμήσεων αυτών, μέσα στο 1974, τὸν ἐπόμενο χρόνο σημειώθηκε κάμψη στη ζήτηση και τις τιμές των περισσοτέρων πρώτων υλών, λόγω χρησιμοποίησως—ἢ διαθέσεως—των αποθεμάτων που σχηματίσθηκαν τὸ 1974 και τῆς περαιτέρω μείωσως τῆς παραγωγῆς. Κατὰ τὸ 1976 ἄρχισε και πάλι ἡ πρὸς τὰ ἄνω πορεία των τιμών, εξαιτίας τῆς σχετικῆς βελτιώσεως των συνθηκῶν τῆς παραγωγῆς και τῆς αὐξήσεως των εργατοῦπαλληλικῶν εισοδημάτων, μετὰ τις σχετικῆς προσαρμογῆς.

Οί εισοδηματικῆς παροχῆς στις βιομηχανικῆς χώρες ἦταν γενικὰ χαμηλότερες των αὐξήσεων τῆς παραγωγικότητος και των τιμών των τελικῶν προϊόντων, τις ὁποῖες ἐπηρέασαν οί ανατιμήσεις των εισαγωγῶν. Ἡ μεταφορὰ ἀγοραστικῆς δυνάμεως και πόρων στις χώρες παραγωγῆς πετρελαίου και λοιπῶν υλών, μέσω των εισαγωγῶν, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τῆ μείωση τῆς συνολικῆς πραγματικῆς ζήτησεως και τῆς παραγωγῆς στις βιομηχανικῆς χώρες.

Οί υπεύθυνοι των ἀναπτυγμένων χωρῶν γιὰ νὰ βελτιώσουν τῆ ρευστότητα των οικονομιῶν τους και νὰ περιορίσουν τὴν αὐξανόμενη τότε ἀνεργία, προσέφυγαν στην ὑπερβολικῆ πολλῆς φορῆς χρῆση του ἐκδοτικῶ προνομίου. Τὸ γεγονός ὅμως αὐτό, μαζί με τις πρώτες προσαρμογῆς των ἀποδοχῶν των εργαζομένων,

επιδείνωσε ακόμα περισσότερο την κατάσταση και έδωσε νέα ώθηση στο κόστος παραγωγής και τις τιμές των αγαθών.

Από τους πόρους που μεταφέρθηκαν στις πετρελαιοπαραγωγές κυρίως χώρες, ένα μέρος χρησιμοποιήθηκε για αγορά πολεμικού υλικού, μικρότερο μέρος αυτών για εξασφάλιση μεριδίων σε όρισμένα ευρωπαϊκά βιομηχανικά συγκροτήματα, ενώ το υπόλοιπο — μεγαλύτερο μέρος — συνέβαλε άπλως στην αύξηση των διαθεσίμων των χωρών αυτών. Και εάν ακόμα οι πόροι αυτοί επέστρεφαν σαν ζήτηση στις χώρες προελεύσεώς τους, θα δημιουργούσαν και πάλι προβλήματα νέων προσαρμογών και αναπροσανατολισμού σημαντικού μέρους της παραγωγής, γιατί η διάρθρωση της ζήτησεως στις χώρες παραγωγής πετρελαίου είναι διαφορετική από εκείνη των αναπτυγμένων βιομηχανικών χωρών.

Όλα αυτά δείχνουν την έκταση των ανασχετικών και στρεβλωτικών ακόμα επιδράσεων που μπορεί να είχε στην παραγωγή και την απασχόληση των αναπτυγμένων οικονομιών η ραγδαία αυτή ανατίμηση των βασικών ύλων παραγωγής και η ευρεία εξαιτίας της ανακατανομή των εισοδημάτων και πόρων σε διεθνή κλίμακα.

Μεταβαλλόμενες ισοτιμίες και πληθωρισμός

Η ανάλυση που προηγήθηκε, απέδειξε ότι βασική αιτία της πρόσφατης ύφεσεως των οικονομιών της Δύσεως και της μετέπειτα στασιμότητας αυτών, ήταν οι έκτακτα μεγάλες ανατιμήσεις των ύλων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή. Όμως δεν θα έπρεπε να παραβλεφθεί το γεγονός, ότι την οικονομική αυτήν αναταραχή και δυσπραγία προετοίμασε και στη συνέχεια ενέτεινε ή διαρκής αποδυνάμωση του δυτικού νομισματικού συστήματος, στην όποια το μεγαλύτερο ποσοστό εθύννης έχουν οι Η.Π.Α.

Οι μεγάλες στρατιωτικές δαπάνες της υπερατλαντικής αυτής χώρας στη Νοτιοανατολική Ασία και την Ευρώπη για σειρά ετών, ή μη ευνόικη για τη χώρα αυτή άποθεματική πολιτική ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών και η άχαλίνωτη έκροη άμερικανικών κεφαλαίων στην Ευρώπη για επενδύσεις (από την όποια βασικά δημιουργήθηκε ή γνωστή αγορά ευρώδολλαρίων), ανάγκασαν τελικά τις Η.Π.Α. να άρουν ολοκληρωτικά τη μετατρεψιμότητα του δολλαρίου, τον Αύγουστο του 1971, για να περισώσουν τα υπόλοιπά τους αποθέματα χρυσού. Έτσι δόθηκε η ευχέρεια στη χώρα αυτή να άσκει ακόμα πιο ελεύθερα τη νομισματική και γενικότερα την οικονομική της πολιτική. Η άρση όμως αυτή της μετατρεψιμότητας του δολλαρίου άπετέλεσε τη χαριστική βολή στο θνησιγενές πλέον νομισματικό σύστημα του δυτικού κόσμου, που θεμελιώθηκε πριν τριαντατέσσερα χρόνια.

Από τους πρώτους ήδη μήνες του 1971 είχε άρχισε η ύποτιμηση του δολλαρίου άπέναντι των κυριότερων ευρωπαϊκών νομισμάτων και του ιαπωνικού γιέν. Η εξέλιξη αυτή όδήγησε τον Δεκέμβρη του ίδιου έτους στη Σμισθόνια Συμφωνία,

ή όποία καθόριζε νέα περιθώρια διακυμάνσεως τών νομισμάτων αὐτῶν ἀπέναντι στό δολλάριο. Καί ή συμφωνία ὅμως αὐτή καθώς καί τὸ γνωστό «νομισματικό φίδι» πού ἀκολούθησε δέν μπόρεσαν οὐσιαστικά νά συμβάλουν στήν ἀναβίωση τοῦ δυτικοῦ νομισματικοῦ συστήματος. Ἡ ὑποτίμηση τοῦ δολλαρίου συνεχίστηκε μέχρι τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1973, ὅποτε καί ἄρχισε ή ἀντίστοφη ἐξέλιξη καί ἀργότερα ή κατὰ διαστήματα ἐναλλαγὴ της.

Ἡ ὅλη στάση τῶν Η.Π.Α. τὸ διάστημα αὐτὸ πιστοποιεῖ ὅτι ή χώρα αὐτή, πού τὸ νόμισμά της ἀπετέλεσε τὴ βάση τοῦ νομισματικοῦ συστήματος, δέν ἀντέδρασε σὰν ἡγέτιδα ἀλλὰ σὰν ἀνταγωνίστρια τῶν ὑπολοίπων χωρῶν τῆς Δύσεως. Τὴ συμπεριφορὰ τῆς χώρας αὐτῆς καθόριζαν μᾶλλον λόγοι γοήτρου καθώς καί ὀρισμένα βραχυχρόνια ἐπενδυτικά καί συναλλακτικά ὀφέλη.

Βασικοὶ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος κάθε χώρας εἶναι, ὡς γνωστό, τὸ ἐπίπεδο τῆς παραγωγικότητας καί ὁ βαθμὸς τοῦ ἀσκούμενου σ' αὐτὴν πληθωρισμοῦ. Συγκεκριμένα, ή ταχύτερη σὲ σχέση μὲ τίς ἄλλες χῶρες αὐξηση τῆς παραγωγικότητας σὲ μιὰ οἰκονομία δημιουργεῖ προϋποθέσεις ἀνατιμήσεως τοῦ νομίσματος της ἀπέναντι τῶν ἄλλων νομισμάτων, ἐνῶ ή ταχύτερη συγκριτικά αὐξηση τοῦ κόστους παραγωγῆς καί τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν σ' αὐτὴν δημιουργεῖ τάσεις ὑποτιμήσεως αὐτοῦ.

Ἡ συνεχὴς φροντίδα τῶν ἐπιχειρηματιῶν γιὰ αὐξηση τῆς παραγωγικότητας ταυτίζεται μὲ τὴν θεμελιακὴ ἀρχὴ τῆς οἰκονομικότητας τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Homo Oeconomicus, πού σημαίνει τὴν πραγματοποίηση τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος μὲ τὴ μικρότερη θυσία σὲ συντελεστὲς παραγωγῆς. Γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ὅμως ή βασικὴ αὐτὴ οἰκονομικὴ ἀρχὴ καί νὰ προωθηθεῖ ὁ ὀρθολογικὸς καταμερισμὸς τῆς παραγωγῆς σὲ παγκόσμια κλίμακα, αὐξάνοντας ἔτσι τὴν συνολικὴ εὐημερία, θὰ πρέπει νὰ ἰσχύουν σταθερὲς συναλλαγματικές ἰσοτιμίες μεταξὺ τῶν συναλλασσομένων χωρῶν. Οἱ μεταβαλλόμενες ἀντίθετα ἰσοτιμίες μετριάζουν τὰ ἀνταγωνιστικὰ πλεονεκτήματα στήν παραγωγή τῶν συναλλασσομένων χωρῶν καί τελικὰ περιορίζουν σημαντικὰ κάθε κίνηση πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή.

Οἱ δυναμικὲς βέβαια οἰκονομίες μὲ ἀνατιμώμενα νομίσματα ἀποκομίζουν ὀρισμένα ὀφέλη, μέσω τῆς εὐνοϊκῆς γι' αὐτὲς ἐξελίξεως τῶν ὄρων ἐμπορίου, παρὰ τὴν πιθανὴ μείωση τῶν πλεονασμάτων τους στὰ ἰσοζύγια τῶν πληρωμῶν. Ἡ διακόμανση ὅμως τῶν ἰσοτιμιῶν τείνει νὰ ἐξισώσῃ ἄμεσα τίς τιμὲς τῶν ἀγαθῶν διεθνῶς καί ἔτσι ἀποδυναμώνει σημαντικὰ τὸ κίνητρο τῶν ἐπιχειρηματιῶν γιὰ ἀνάληψη προσπαθειῶν βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς καί αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητας στίς χῶρες πού τὰ νομίσματά τους ὑποτιμῶνται. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ή ἀνατίμηση τοῦ νομίσματος μιᾶς χώρας ἐπηρεάζει δυσμενῶς ὅλες τίς παραγωγικὲς μονάδες, ἰδιαίτερα δὲ τίς ὀριακὲς ἐπιχειρήσεις πού πραγματοποιοῦν ἐξαγωγὲς ἢ ἀνταγωνίζονται εἰσαγόμενα ὁμοειδῆ προϊόντα, καί γενικὰ καλλιεργεῖ κλίμα ἀβεβαιότητας.

Ἡ γενίκευση τῆς διακυμάνσεως τῶν ἰσοτιμιῶν, ἰδίως μετὰ τὸ 1973, κρίθηκε

άπαραίτητη εξαιτίας της πρωτοφανούς άνισοροπίας που προκλήθηκε στα ισοζύγια πληρωμών των περισσότερων δυτικών χωρών από τις πρόσθετες συναλλαγματικές επιβαρύνσεις των εισαγωγών που έντονα άνατιμήθηκαν, κυρίως κατά τὸ 1974. Στόχος δηλαδή τῆς σχετικά ελεύθερης έκτοτε διακυμάνσεως τῶν ισοτιμιῶν τῶν περισσότερων χωρῶν ἦταν βασικά ὁ περιορισμὸς τῶν άνισοροπιῶν αὐτῶν στὶς ἐξωτερικὲς τους συναλλαγές.

Ἡ ἐλπίδα αὐτῆ τῶν ἐλλειμματικῶν χωρῶν γιὰ ἐξασφάλιση κάποιας σχετικῆς ισοροπίας στὰ ισοζύγια πληρωμῶν χαλαρώνει, ὅπως εἶναι φυσικό, τὴν πειθαρχία τῆς νομισματοπιστωτικῆς πολιτικῆς στὶς χώρες αὐτές καὶ τελικὰ εὐνοεῖ τὸν ἐσωτερικὸ πληθωρισμὸ. Ἡ συνέχιση ὅμως τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν ἐγείρει σύντομα ἀξιώσεις τιμαριθμικῶν προσαρμογῶν τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων, πὸς πολλές ἀπὸ αὐτές ἰκανοποιοῦνται μετὰ ἀπὸ ἀπεργιακοὺς ἀγῶνες. Οἱ προσαρμογές αὐτές ἐπηρεάζουν μὲ τὴ σειρά τους πάλι τὶς τιμές στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἔτσι ἡ διαδικασία τοῦ πληθωρισμοῦ συνεχίζεται χωρὶς διακοπή.

Ἀκόμα πιὸ σαφεῖς — ὑπὸ τὸ καθεστῶς αὐτὸ — εἶναι ὅπωςδῆποτε οἱ ἐπιδράσεις τῆς φυσιολογικῆς ὑποτιμήσεως τῶν νομισμάτων τῶν ἐλλειμματικῶν χωρῶν στὸ ἐσωτερικὸ ἐπίπεδο τῶν τιμῶν. Ἡ ὑποτίμηση τῶν νομισμάτων τους αὐξάνει τὶς τιμές τῶν εισαγωγῶν σὲ ἐπιχώριο νόμισμα καὶ διογκώνει τὸ κόστος παραγωγῆς, μέσω τῶν εισαγομένων πρώτων ὑλῶν καὶ ἐπενδυτικῶν ἀγαθῶν. Οἱ πρόσθετες αὐτές αὐξήσεις τονώνουν τὸ κλίμα πληθωρισμοῦ καὶ παρασύρουν πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὶς τιμές τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ἀντίθετα, ἡ ἐφαρμογὴ σταθερῶν συναλλαγματικῶν ισοτιμιῶν θέτει συγκεκριμένα ὄρια στὴν ἄσκηση τῆς νομισματικῆς καὶ πιστωτικῆς πολιτικῆς κάθε χώρας, πὸς ἂν ξεπεραστοῦν ὁ ἀντίκτυπος ὄχι μόνο στὶς τιμές ἀλλὰ καὶ στὸ ισοζύγιο πληρωμῶν θὰ εἶναι ἄμεσος. Εἶναι βέβαια δυνατό ὑπὸ τὸ καθεστῶς αὐτὸ νὰ ἐμφανιστοῦν πληθωριστικὲς πιέσεις σὲ χώρες μὲ πλεονασματικὰ ισοζύγια πληρωμῶν, μὲ τὴν πιθανὴ αὐξηση τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς δαπάνης στὶς χώρες αὐτές. Ὅμως οἱ σχετικά σποραδικές αὐτές περιπτώσεις χωρῶν θὰ μπορούσαν νὰ ἀντιμετωπιστοῦν μὲ περιοδικές ἐφάπαξ ἀνατιμήσεις τῶν νομισμάτων τους, ὅπως περίπου συνέβαινε στὸ παρελθόν.

Συμπεράσματ ι

Οἱ ἄθροές καὶ ἐκταταμένες ἀνατιμήσεις τῶν πρώτων καὶ βασικῶν ὑλῶν πὸς ἔγιναν, κυρίως κατὰ τὴ διετία 1973-74, διατάραξαν τὴν ισοροπία πὸς ἐπικρατοῦσε μέχρι τότε στὶς χώρες τῆς Δύσεως. Οἱ αὐξήσεις αὐτές δὲν ἄργησαν νὰ ἀποτυπωθοῦν καὶ στὶς τιμές τῶν τελικῶν προϊόντων, ἐνῶ ἡ μεταφορὰ ἀγοραστικῆς δυνάμεως ἀπὸ τὶς ἀνεπτυγμένες οἰκονομίες στὶς χώρες παραγωγῆς πετρελαίου καὶ λοιπῶν βασικῶν ὑλῶν συμπύεσε τὴν πραγματικὴ ζήτηση ἀγαθῶν στὶς πρώτες. Ἐπιπλέον ἡ ἀνακατανομὴ αὐτῆ τῶν πόρων σὲ βάρος τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν μείωσε τὴ ρευστότητά τους καὶ ἐπέβαλε στὶς χώρες αὐτές περιοριστικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ.

Ἔτσι συμπληρώθηκαν τὰ βασικὰ αἷτια τῆς τελευταίας ὑφέσεως. Κατόπιν οἱ πρώτες προσαρμογές τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων στὰ νέα ἐπίπεδα τιμῶν καὶ ἡ ἐκ νέου αὔξηση τῶν λοιπῶν στοιχείων κόστους παραγωγῆς στὸ ἐσωτερικὸ τῶν διαφόρων χωρῶν, ἐμπόδισαν τὴν ταχεία ἀνάκαμψη τῶν οἰκονομιῶν τους καὶ τὴ μείωση τῆς ἀνεργίας.

Στὴν ἐπιδείνωση τῆς ὑφέσεως καὶ τὴν παράταση κατόπιν τοῦ πληθωρισμοῦ στὶς περισσότερες δυτικὲς οἰκονομίες συνέβαλε σὲ σημαντικὸ βαθμὸ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κυμαινομένων ἰσοτιμιῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν. Τὸ καθεστῶς αὐτὸ ἐνῶ δίνει ἐλπίδες γιὰ περιορισμὸ τῆς ἀνισορροπίας στὶς ἐξωτερικὲς συναλλαγές τῶν χωρῶν ποὺ τὶς ἐφαρμόζουν, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δυσκολεύει καὶ ὀξύνει τὰ ἐσωτερικὰ τους προβλήματα, χωρὶς τελικὰ νὰ περιορίζει τὴν ἀνεργία.

Σὲ περιόδους ἐξάρσεως τοῦ πληθωρισμοῦ κόστους καὶ στασιμότητας τῆς παραγωγῆς, στὰ μέτρα οἰκονομικῆς πολιτικῆς ποὺ θὰ μπορούσαν θετικὰ νὰ βοηθήσουν στὸν περιορισμὸ τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τὴν τόνωση τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος συγκαταλέγεται τὸ σχετικὸ πάγωμα τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι οὔτε εὐκόλο οὔτε κοινωνικὰ δίκαιο νὰ ἐπιβληθεῖ ἂν δὲν συνδυαστεῖ μὲ ἕναν εὐρὺ καὶ οὐσιαστικὸ ἔλεγχο τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν, μετὰ μάλιστα τὴν αἰσθητὴ αὔξηση τοῦ βαθμοῦ μονοπωλήσεως τῶν διαφόρων ἀγορῶν καὶ τὶς αὐθαίρετες πολλὲς φορές ἀνατιμήσεις σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς παραγωγῆς. Αὐξήσεις στὸ ἐσωτερικὸ ἐπίπεδο τῶν τιμῶν θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπονται μόνο κατὰ τὸ μέτρο ἀνατιμήσεως τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν.

Οἱ ἐπιχειρηματίες θὰ πρέπει νὰ περιμένουν τὴ σταθερὴ βελτίωση τῆς θέσεώς τους κυρίως ἀπὸ τὴν αὔξηση τῆς παραγωγῆς τους καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ παγίου τους δυναμικοῦ. Αἰτήματα τῶν ἐργαζομένων γιὰ αὐξήσεις θὰ ἦταν προτιμότερο στὶς περιπτώσεις αὐτὲς νὰ ἰκανοποιοῦνται μὲ φορολογικὲς μειώσεις καὶ ἐλαφρύνσεις ἰσοδυνάμου ἀποτελέσματος, ἀνεξάρτητα ἂν τοῦτο ὀδηγοῦσε καὶ σὲ ἀνατροπὴ ἀκόμα τῆς ἰσορροπίας στὸν κρατικὸ τομέα καὶ σὲ ἐλλειμματικότητα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ τονώνοταν ἡ ζήτηση, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἀποφεύγονταν πιθανὴ ἀναζωπύρωση τοῦ πληθωρισμοῦ κόστους.

Ἀποφασιστικὸ ρόλο τέλος θὰ μπορούσε ἀκόμα νὰ παίξει ἡ ἄσκηση σωστῆς πρωτικῆς πολιτικῆς. Οἱ νομισματοπιστωτικὲς ἀρχές θὰ πρέπει νὰ δείξουν σαφὴ προτίμηση σὲ τομεῖς καὶ κλάδους στοὺς ὁποίους ἡ ἐπέκταση τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως αὐξάνει μὲν τὴ ζήτηση ἀγαθῶν, ἀλλὰ δημιουργεῖ συγχρόνως τὶς προϋποθέσεις ταχείας ἀνταποκρίσεως τῆς προσφορᾶς καὶ μετριασμοῦ τῶν πιέσεων στὸ ἐσωτερικὸ ἐπίπεδο τῶν τιμῶν.

Ὅλα αὐτὰ ἀφοροῦν τὴ λήψη μέτρων οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀπὸ κάθε μιὰ χώρα, μεμονωμένα. Οἱ σημερινὲς ὅμως δυσκολίες τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως σχετίζονται σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ καὶ μὲ τὸ ἐπίπεδο τῆς λειτουργικῆς ἰκανότητος τοῦ

δυτικοῦ νομισματικοῦ συστήματος. Ἡ ἀποτελεσματικότητα τῶν μέτρων κάθε χώρας περιορίζεται σημαντικὰ σὲ περιόδους ἐκτεταμένων ἀναταραχῶν, ὅπως ἡ παρούσα, στὸν σημερινὸ κόσμον τῶν ἰσχυρῶν καὶ πολλαπλῶν οικονομικῶν διασυνδέσεων.

Μόνο ἂν μπεῖ κάποια τάξη στὸ διεθνὲς νομισματικὸ σύστημα καὶ καθιερωθοῦν συγκεκριμένες νόρμες, ἀποδεχτὲς ἀπὸ ὅλες τὶς ἐνδιαφερόμενες χώρες, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλπίζει σὲ οὐσιαστικὴ βελτίωση τῶν πραγμάτων καὶ στὴν ὀριστικὴ ἐξοδὸ τῶν δυτικῶν χωρῶν ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ δυσπραγία. Καιρὸς εἶναι ἡ περίοδος τῶν πειραματισμῶν νὰ πάρει κάποιο τέλος.